

VIAȚA ȘTIINȚIFICĂ

Svetlana PROCOP

Cursurile Internaționale de Limbă Romani

<https://doi.org/10.52603/rec.2026.39.23>

În vara anului trecut, înscriindu-mă la Cursurile Internaționale de Limbă Romani, ediția a III-a, care au avut loc la Școala gimnazială „Mihai Eminescu” din Costinești (România) în perioada 14-24 iulie 2025, am avut ocazia să mă conving personal că învățarea unei limbi noi poate fi atractivă la orice vârstă, că predarea limbii romani în țara vecină reprezintă una dintre programele necesare ale procesului educațional în domeniul respectării drepturilor minorităților etnice.

De la începutul secolului XXI, datorită eforturilor intelectualelor locale (cum îl vedem pe Gheorghe Sarău, în primul rând), Ministerul Educației din România a început să pregătească și să editeze manuale de limbă romani și matematică. În aceste manuale se utilizează o normă supradialectală medie, bazată pe dialectele vlăhești (Foto 1).

În timp ce predarea limbii romani în România s-a început cu mult mai devreme, încă la sfârșitul secolului XX, Gheorghe Sarău într-un interviu își amintește: „Acum 33 de ani, la 22 octombrie 1992, am început să predau primul curs de limbă romani în sistemul de învățământ superior din România. Aceasta a fost a treia inițiativă de acest fel din lume. Primele cursuri au fost la Paris, în 1986, la INALCO (Institut National des Langues et Civilisations Orientales); în 1991 – la Praga și în 1992 – la București”.

Foto 1. Prof. univ., dr. emerit Gheorghe Sarău la lecție, Costinești, vara 2025

Se știe că, deocamdată, nu există o normă supradialectală general acceptată a limbii romani. Literatura artistică, precum și publicațiile educaționale și de po-

pularizare sunt de obicei elaborate în dialectele locale. Totuși, dialectul vlah și în special cel căldărăresc, datorită răspândirii sale în lume, este folosit mai frecvent decât altele în publicațiile organizațiilor române inter-naționale. De aceea, acesta exercită adesea o anumită influență și asupra publicațiilor scrise în alte dialecte.

În prezent, la nivel mondial s-au configurat patru mari diviziuni dialectale, conform ultimelor cercetări (Courthiade, Sarău, Pădure), însă vorbitorii diferitelor dialecte se pot înțelege între ei. În timpul cursurilor sale din vara anului 2025, la Costinești, profesorul Gheorghe Sarău, atunci când explica regulile de bază ale limbii romani, dădea cel mai adesea exemple lexicale din vocabularul diferitor dialecte.

Se cunoaște că limba romani este inclusă în Car-tea Roșie a limbilor aflate în pericol de dispariție. În prezent, dintre cele 12-14 milioane de romi din întreaga lume, doar aproximativ 4 milioane vorbesc limba romani. Limba romani și alte 3 din grupul lim-bilor neo-indiene nu se mai vorbesc în India, ci în alte spații geografice.

În același timp, limba romani conține și trăsă-turi ale limbilor europene, deoarece unele dintre ele (greaca, româna, turca și unele limbi slave) au influ-ențat-o substanțial. Acest lucru face ca limba romani să fie unică nu doar pentru că este singura limbă in-diană vorbită în afara Indiei, ci și pentru că este o limbă indo-europeană legată de alte limbi europene.

Primul Congres Mondial al Romilor de la Lon-dra, care a avut loc în aprilie 1971, a proclamat: „Limba romani este pentru noi o valoare inestima-bilă. Ea face parte din cultura noastră și reprezintă o verigă de legătură între romii din toate țările. Niciun dialect nu este superior altuia. Totuși, avem nevoie de un standard comun pentru a-l utiliza la congrese și în presa internațională”.

După aproape douăzeci de ani de consultări lo-cale și internaționale și trei zile de dezbateri intense la Varșovia (Polonia), la cel de-al IV-lea Congres al Uniunii Internaționale a Romilor, în aprilie 1990, Comisia pentru limba romani a prezentat un proiect de scriere comună, adaptată fiecărui dialect. Congre-sul a adoptat acest proiect ca fiind oficial. În mare măsură, acest lucru s-a datorat lingvistului francez Marcel Courthiade (de proveniență albaneză), care a prezentat alfabetul limbii romani standardizat, utili-zat preponderent în Franța, România și Kosovo.

Debutul studierii limbii rromani în România a fost în 1990, când la cele 3 clase de viitori învățători rromi din liceele pedagogice din București, Bacău și Târgu Mureș au fost introduse și câte 3 ore săptămânale de limba rromani, la București acestea fiind ținute de prof. Gheorghe Sarău, între 1991–1994, motiv pentru care a trecut la elaborarea primului Dictionar rrom – român (apărut în 28 aprilie 1992), a Manualului de limba romani (țigănească), (la Editura Didactică și Pedagogică, R.A.), (București, 1994), și a unui manual auxiliar, Culegere de texte în limba rromani (clasele II-IV), în 1995.

În vara anului 2025, la ediția a III-a a Cursurilor Internaționale de Limbă Romani, în grupul de cursanți au fost incluși 23 reprezentanți din România, Republica Moldova, India, Canada și Finlanda (Foto 2).

Foto 2. Participanții la Cursurile Internaționale de Limbă Romani, ediția a III-a, vara 2025. În dreapta, pe prim plan – profesorul emerit, doctor Gheorghe Sarău

Totodată, merită menționat și un fapt unic: între anii 1999 și 2022 au fost organizate peste 48 de stagii intensive și cursuri de vară de limba romani, adică între 1 și 3 pe an, iar timp de trei ani aceste cursuri au fost de nivel internațional. Profesorii sunt deosebit de bine pregătiți, fiind coordonați de prof. univ. dr. emerit Gheorghe Sarău și de lect. univ. dr. Cristian Pădure – ambii de la Secția de Limba și Literatura Rromani a Universității din București.

Școala gimnazială „Mihai Eminescu” din Costinești, unde au avut loc orele de romani, este situată în strada Gării nr. 1, în apropierea stației de cale ferată „Costinești-Tabără” (este a doua stație, prima e „Costinești-Sat”). În apropiere se află oficiul poștal, poliția și piața de legume și fructe.

În prealabil, ne-au fost expediate materiale didactice în format electronic (manuale, tabele, ghiduri). La cursuri, unele manuale ne-au fost oferite gratuit, iar altele au fost oferite contra plată, cu sume simbolice (Foto 3).

Foto 3. Materialele didactice, redactate de Gheorghe Sarău

Tinerii cursanți din București, care participă de mai mulți ani la Școala de vară, studiind limba romani: Andrei Munteanu, Daniel Ciumara, Alin Bucă, Constantin Câmpean, Radu Istrate, Vladimir Mihăilescu și Melania Floroiu, precum și Radu Istrate, Buta Dragoș Laurențiu, Radu Cristea, Maria Vartolomei, Denis Rezmiveș și alții, care l-au susținut pe dl profesor Gheorghe Sarău, în ceea ce ține de chestiuni organizatorice. De asemenea, au fost prezenți la cursuri și participanți din alte țări, care au demonstrat un interes viu prin studierea asiduă a limbii romani în timpul orelor. Printre aceștia au fost: dr. Punita G. Singh, muzicolog, lingvist, editor din New Delhi (India), dr. Debbie Folaron, traducătoare și profesor asociat din Monreal (Canada), Aki Snabb din Helsinki (Finlanda), pasionat de romologie. Totodată, au fost prezentă și o întreagă familie de romi-căldărari din România – familia Mihai: Nelu, Doinița, Abby, Anastasia, Maria Andreea (Foto 4).

Foto 4. Familia Mihai la ore, Costinești, vara 2025

Cursurile au fost susținute nu doar de profesorul onorific, doctor în științe Gheorghe Sarău, dar și de alți colegi, cadre didactice ale Catedrei de Limbă și Literatură Rromani din cadrul Universității București.

Profesorul Gheorghe Sarău, activând la Universitate de mai mulți ani, a realizat cercetări și ore practice în următoarele direcții științifice: Limba Rromani – Lexicologie, Etimologie, Bibliografie, Istoriografia cercetării Limbii și Culturii Rrome, cultura Rromă (personalități Rrome). În timpul activității la Ministerul Educației s-a ocupat de planificarea predării limbii romani și cultivarea acestei limbi în societate. Printre interesele sale științifice se numără

și alte domenii precum istoriografia Literaturii Romani din perioada interbelică și comunistă. La Universitatea din București profesorul Gh. Sarău predă următoarele cursuri: „Structura limbii romani (morfologie, sintaxă, lexicologie, dialectologie – variante dialectale ale limbii romani din România și din alte țări)”.

În timpul cursurilor de la Costinești, pe lângă profesorul Gheorghe Sarău, unul dintre cei care au susținut lecții practice, a fost doctorul Cristian Pădure, care a urmat timp de 4 ani studii doctorale la Universitatea Sorbona din Paris. Tema cercetării sale doctorale a fost: „Lexicul dialectului căldărarilor din Mexic”. După susținerea tezei de doctorat, Cristian Pădure este abilitat în domenii precum contactele lingvistice, dialectologia, didactica limbii romani. La Catedra de Hungarologie, Studii iudaice și rromani (Facultatea de Limbi și Literaturi Străine), Cristian Pădure predă cursuri precum: „Structura limbii romani”, „Didactica limbii romani”, „Practica limbii romani”, „Perspectiva lexicului romani” ș.a. (Foto 5).

Foto 5. Prof. univ. Cristian Pădure în fața cursanților (partea dreaptă, în centru), Costinești, vara 2025

Un alt cadru didactic, prof. univ. Alin-Gabriel Bucă, care a desfășurat diferite activități cu cursanții, ce țin de practica lecturii în limba romani, a urmat studiile doctorale la Delhi (India), iar tema tezei sale a fost „Influențele lexicale persane asupra limbii rromani” (Foto 6).

Foto 6. Lectorul Alin-Gabriel Bucă (în stânga) în timpul vizitei grupului de foști cursanți a dlui Gh. Sarău, în prezent profesori de limba romani în școlile din România, Costinești, vara 2025

Un alt lector, doctor în filologie Rodica-Elena Tudor, fostă doctorandă a dlui profesor Gheorghe Sarău, ne-a impresionat nu numai prin talentul său de predare, dar și prin talentul său artistic, interpretând cântecul „Gelem, gelem”. Rodica-Elena Tudor, care și-a susținut teza la 29 noiembrie 2024 (tema tezei sale de doctorat este: „Influența limbii române asupra formării cuvintelor în limba romani”), a demonstrat excelente competențe didactice în predarea limbii romani (Foto 7).

Foto 7. Prof. univ. Rodica-Elena Tudor, Costinești, vara 2025

Pe data de 30.07.2025, în emisiunea „Conviețuiri” a Televiziunii Române – programul 1, între orele 16.00-16.25, s-a transmis reportajul despre ediția a III-a a Cursurilor internaționale de limba rromani comună, desfășurate la Școala gimnazială „Mihai Eminescu” din Costinești, între 14-24 iulie 2025. Reporteră: Oana Roșca Crețulescu.

Foto 8. Un cadru din reportajul despre Cursurile Internaționale de limba rromani. Sursa: <https://www.facebook.com/photo/?fbid=10233977873500913&set=pcb.10233977895381460> (vizitat 21.04.2026)

Așa cum s-a menționat mai sus, inițiatorul cursurilor a fost și rămâne prof. Gheorghe Sarău, care a participat el însuși la cursuri de vară similare, organizate în diferite perioade și în diverse țări. Un bun exemplu de îndrumător pentru Gheorghe Sarău a fost doctorul Rajko Djurić (în anii 1990–2000 președinte al Uniunii Internaționale a Romilor (UIR), absolvent al Facultăților de Filosofie și Filologie din

fosta Iugoslavie), care, în același timp, este cunoscut și ca un poet remarcabil rom. În anii 1991–1992, Djurić a fost profesorul lui Gheorghe Sarău la școlile internaționale de vară din Finlanda (1991) și Italia (1992). În anii 1998, 1999 și 2003, aceștia au devenit deja colegi în Germania, la cursuri similare de vară, unde Gh. Sarău predă limba romani, iar Djurić – istoria, cultura și literatura romilor.

Începând cu anul 2015, Ziua Internațională a Limbii Romani, recunoscută de UNESCO, este celebrată anual la 5 noiembrie. Această inițiativă a fost lansată în 2008 de deputatul rom din Parlamentul Croației, Veljko Kajtazi, și a obținut recunoaștere internațională datorită eforturilor profesorului Marcel Courthiade.

În România, pe lângă Ziua Internațională a Limbii Romani, la nivel național este marcată și Ziua Limbii Romani în România, începând cu anul 2019, în fiecare an la 16 iunie. Această zi marchează și apariția primului Dicționar de Limbă Rromani din România, al cărui autor este profesorul Gheorghe Sarău.

La încheierea cursurilor internaționale de vară de studiere a limbii romani, toți cursanții au primit diploma de participare (60 de ore).

Rezumând, constatăm că participarea la școlile de vară, în cazul nostru Cursurile internaționale a limbii romani, oferă cercetătorilor mai multe beneficii importante – atât științifice, cât și profesionale. În primul rând, cursanții își aprofundează cunoștințele. În al doilea rând, își dezvoltă abilități practice. În al treilea rând, stabilesc o rețea științifică la tema de interes profesional. De obicei școlile de vară reunesc cursanți din diferite țări. Acest lucru oferă oportunitatea de a stabili conexiuni profesionale care se pot transforma în proiecte comune, publicații sau stagii de practică. În al patrulea rând, participanții sau cursanții își demonstrează potențialul lor ca cercetători și primesc aprecieri de la experți. Acest lucru îi ajută să își îmbunătățească munca și să identifice noi căi de dezvoltare.

În anul 2026, cea de-a IV-a ediție a Școlii Internaționale de Studiere a Limbii Romani va avea loc sub conducerea profesorului Gheorghe Sarău. Oricine este interesat să învețe limba romani va găsi o multitudine de materiale suplimentare în biblioteca online a dlui profesor Gheorghe Sarău: <https://biblioteca-digitala.ro/?realizator=20929-sarau-gheorghe> (accesat 21.04.2026).

La 21 aprilie 2026, în legătură cu împlinirea vârstei onorabile de 70 de ani, ne-am dori să prezentăm o scurtă biografie a profesorului Gheorghe Sarău și să evidențiem aportul lui remarcabil în studierea și promovarea limbii romani.

9. Profesor universitar, doctor Gheorghe Sarău. Arhiva personală dlui Gh. Sarău

Gheorghe Sarău (21 aprilie 1956, satul Segarcea-Vale, județul Teleorman) este un lingvist român, cercetător al limbii romani și activist pentru propășirea etniei rome din România, autor de manuale și dicționare în limba romani. După absolvirea Liceului Industrial de Chimie din Turnu Măgurele (1978) și după satisfacerea stagiului militar de nouă luni (Corbu de Sus, jud. Constanța) urmează între 1979–1983 studiile la Secțiile de Limba și Literatura Rusă – Limba și Literatura Maghiară ale Facultății de Limbi și Literaturi Străine din cadrul Universității București, frecventând orele facultative de limbă turcă, spaniolă și bulgară. În ultima lună de facultate (iunie 1983) începe să învețe limba romani, trezindu-și un viu interes pentru acest domeniu. Este repartizat ca profesor de limba rusă la școala din Satu Mare (1983–1984), apoi revine definitiv la București, ca traducător și profesor. Între 1 mai 1990 – 31 august 2018, activează în cadrul Ministerului Educației Naționale, mai întâi la Direcția Relații Internaționale (mai 1990 – mai 1998, ca referent și inspector pentru relații internaționale bilaterale în învățământ, fiind, totodată, și metodist al ministerului la nivel național pentru limba romani), apoi în Direcția Minorități (mai 1998 – august 2018), unde a ocupat funcția de consilier pentru romi și limba romani. Din 1992 și până în prezent, este profesor universitar la Secția de Limba și Literatura Romani a Facultății de Limbi și Literaturi Străine din cadrul Universității București. La 28 aprilie 1992 a publicat primul dicționar rrom din România – „Mic dicționar rrom-român” (București: Kriterion, 176 p.), care include o schiță cu „Morfologia dialectului vlah de varietate românească al limbii rromani” (p. 25-81).

Între 1992–1998, sub îndrumarea profesoarei Lucia Wald, Gheorghe Sarău a realizat stagiul de

doctorat în domeniul limbilor indo-europene, obținând titlul de doctor în filologie. Teza de doctor, consacrată dialectului romilor spoitori, a fost susținută la 28 septembrie 1998 la București.

Din anul 1992, Gheorghe Sarău a publicat în mod consecvent în reviste și la diferite edituri (fiind, timp de aproape patru decenii, autorul unui număr de peste 150 de volume, majoritatea în *domeniul rrom*), dintre care: 53 ca autor unic, 45 în calitate de co-autor, 52 – îngrijitor de ediție, prefăcător, traducător, coordonator de volume cu mai mult de doi autori etc.

Una din ultimele lucrări publicate recent de Gheorghe Sarău în limba spaniolă și catalană este „Manual de lengua romaní”. Lansarea acestei cărți a avut loc la Institutul Cervantes de Madrid și a fost organizată de Asociația Națională „Presencia Gitana” pe data de 2 iunie 2026 (Foto 10). Cu acest prilej au luat cuvântul Carmen Noguero, secretar general al Institutului Cervantes, Fabián Sánchez, președinte al Asociației Naționale „Presencia Gitana”, Arnau Gutiérrez Camps, șeful Uniunii de Susținere din cadrul Direcției Generale „Derechos Culturales” și Carlos Muñoz Nieto, profesor și traducător de romaní. Lansarea se înscrie în proiectul „Recuperación de la Lengua Romaní”, orientat spre protejarea, demnitatea și promovarea acestei limbi ca parte esențială a patrimoniului lingvistic și cultural al romilor din Spania și toată Europa.

Foto 10. Lansarea de carte a profesorului Gheorghe Sarău, Institutul Cervantes, Madrid (Spania), 2 iunie 2026.

Sursa: <https://www.youtube.com/watch?v=Xx5P7n-33CAQ> (vizitat 16.06.2026).

Puțin mai înainte de anul nou 2025, domnul profesor Gheorghe Sarău a început să pregătească pentru tipar o Antologie internațională de poezie rromă, volum bilingv, care include câte 2-3 poezii ale fiecărui poet rom, traduse fie în romani, fie din romani în română. În partea a doua a Antologiei vor fi incluse biografiile poezilor romi. Această idee îi venise mulți ani în urmă. La un moment și-a dat seama că despre poezii romi din Rusia în România nu prea se știe. Este vorba despre perioada culturală a romilor din anii 1927–1938, când s-au editat multe cărți și manuale în limba romilor din Rusia. Despre acest moment a mai scris Rajko Djuric (în Istoria literaturii rromani, care a fost publicată și la Universitatea din București la Editura CREDIS, în 2001). În fine, Gheorghe Sarău a decis să stopeze proiectul cu Antologia de poezie și să facă un Cronograf cu repere culturale și lingvistice rrome de după 1926 până în prezent, deci pentru ultimul veac. Unul din materialele sale este dedicat lui Valdemar Kalinin, care împlinește anul acesta, la 30 mai 2026, frumoasa vârstă de 80 de ani. În acest context oferim cititorului revistei o biografie a lui Valdemar Kalinin din noua carte a lui Gheorghe Sarău.

Primit 31.03.2026

Acceptat 16.06.2026

Svetlana Procop (Chișinău, Republica Moldova). Doctor în filologie, conferențiar, Institutul Patrimoniului Cultural.

Светлана Прокоп (Кишинев, Республика Молдова). Доктор филологии, конференциар, Институт культурного наследия.

Svetlana Procop (Chisinau, Republic of Moldova). PhD in Philology, Research Associate Professor, Institute of Cultural Heritage.

E-mail: svetlanaprocop@ich.md

ORCID: 0000-0002-6928-4828